

TIPURI ȘI FORME DE VICTIMIZARE: REACTUALIZĂRI CONCEPTUAL-TEORETICE, ANALIZE ȘI INTERPRETĂRI

TYPES AND FORMS OF VICTIMIZATION: CONCEPTUAL- THEORETICAL UPDATES, ANALYZES AND INTERPRETATIONS

CZU: 343.988

DOI: <https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.31>

Victoria SAMOILENCO¹

ABSTRACT. *Victimization as a process of transformation of a person into a victim, represents one of the objects of study of victimology. It is a reverse phenomenon of criminalization as the transformation of a person into a criminal. Just as the criminalization of a person occurs through different methods, victimization also involves certain variations. The types and forms of victimization have been elucidated in the field of victimological science since the time of the scholars who carried out pioneering research in this discipline. Their knowledge is essential for victim therapy, for the organization of the victimological service itself, for a fair approach to the victim in the criminal process, etc. And yet, it is important to return to them with some updates, because social relations have evolved significantly, the aggressors diversifying and essentially changing their mode of operation. We live in a digital age where it often happens that people are victimized without direct contact with the aggressor, even without knowing him. Online victimization today takes a variety of forms, some quite brutal, causing some people to commit suicide acts and other self-harm. Online, people often become victims of various types of scammers, but they are also threatened, blackmailed, harassed, defamed etc. Against the background of the new realities, there is a need to reconsider the phenomenon of victimization and to propose new typologies and classifications. This is actually the purpose of this research. We will also note that until now, the forms and types of victimization have been rather rudimentarily scientifically substantiated, many aspects have been omitted, including certain cultural variations that condition the phenomenon of victimization which have not been taken into consideration.*

Keywords: *criminal victimization, digital victimization, co-victimization, chronic victimization, culturally justified victimization etc.*

REZUMAT. *Victimizarea ca proces de transformare a unei persoane în victimă, reprezintă unul din obiectele de studiu ale victimologiei. Ea este un fenomen invers al criminalizării ca transformare a unei persoane în infractor. La fel cum criminalizarea unei persoane se produce prin diferite metode, și victimizarea implică anumite variații. Tipurile și formele de victimizare au fost elucidate în cadrul științei victimologice încă pe timpul savanților care au efectuat cercetări de pionierat în domeniu. Cunoașterea lor este esențială pentru victimoterapie, pentru organizarea a însăși serviciului victimologic, pentru abordarea justă a victimei în procesul penal etc. Și totuși, este important să revenim asupra lor cu anumite reactualizări, deoarece relațiile sociale au evoluat semnificativ între timp, agresorii diversificând și modificând esențial modul lor de operare. Trăim într-o eră digitală în care se întâmplă frecvent ca persoanele să fie victimizate în lipsa unui contact direct cu agresorul, ba chiar fără să îl cunoască. Victimizarea online se înfăp-*

¹ Victoria SAMOILENCO, ofițer superior al Secției Reintegrare Socială a Penitenciarului nr.3-Leova, inspector de justiție, doctorandă în cadrul Școlii Doctorale Științe Juridice a USM, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5998-2622>, E-mail: victoria.samoilenco.92@gmail.com

tuieste azi într-o varietate de forme, unele destul de brutale, determinând ca unele persoane să comită acte suicidale și alte autoagresiuni. În online oamenii ajung deseori victime ale diferitor categorii de escroci, dar deasemenea ajung amenințați, șantajați, hărțuiți, defăimați etc. Pe fonul noilor realități, apare necesitatea de a reconsidera fenomenul victimizării și să propunem noi tipologii și clasificări. Acesta și este în fapt, scopul prezentei cercetări. Deasemenea vom nota că până acum formele și tipurile victimizării au fost destul de rudimentar fundamentate științific, s-au omis foarte multe aspecte, inclusiv nu s-au luat în considerație anumite variații culturale care condiționează fenomenul victimizării.

Cuvinte-cheie: victimizare criminală, victimizare digitală, co-victimizare, victimizare cronică, victimizare justificată cultural etc.

Studiile cu privire la victimizare au devenit extrem de populare în occident. Lumea occidentală sau lumea vestică cum i se mai spune, în mare parte este reprezentată de state cu nivel înalt de dezvoltare spre care migrează populația din Asia, Africa și Estul Europei în speranța unui trai mai decent. Dar ar fi incorect să concepem occidentul ca pe o lume perfectă, plină de bani și fără probleme sociale. Violența este elementul comun care caracterizează în egală măsură societățile estice și vestice. Numai formele pe care le îmbracă aceasta și poate nivelul de conștientizare face diferența. Spre exemplu, în Republica Moldova studiile cu privire la victimizare deloc nu constituie o prioritate în cadrul științei criminologice în contextul în care însăși criminologia este subapreciată ca știință foarte mult, ba chiar în mod intenționat lăsată pe plan secund și nevalorificată, în ciuda faptului că are potențialul de a genera soluții la probleme practice, de natură socială foarte importante.

În lumea occidentală, studiile cu privire la victimizare au scos în evidență o gamă largă de probleme cu care se confruntă societatea, în parte, micro și macro-grupurile, mediile organizaționale (socio-profesionale), mediul academic, mediul familial etc. Aceste studii au relevat o multitudine de forme prin care se produce victimizarea și au reactualizat de nenumărate ori însăși sensul pe care îl atribuim conceptului de victimizare, astfel, existând din ce în ce mai multe noi abordări, noi nivele de problematizare, unele absolut îndrăznețe, care nu mai păstrează careva elemente comune cu ceea ce au punctat victimologi timpurii ca Benjamin Mendelsohn, Menachem Amir, Hans von Hentig ș. a. Este și logic, deoarece lumea se dezvoltă foarte rapid și „răul” ajunge să îmbrace tot mai multe forme.

Dacă am avea norocul să răsfoim studii victimologice efectuate în occident, nu se va întâmpla decât să ajungem să conștientizăm că aceleași probleme caracterizează în egală măsură societățile estice, în cazul nostru, Republica Moldova. Din păcate, puține lucrări sunt traduse în română și deasemenea destul de inaccesibile sunt acestea pentru moldoveni în limba engleză (nu e ca și cum ar fi pline rafturile librăriilor cu literatură victimologică). Și totuși, dacă am putea să surprindem abundența studiilor cu privire la victimizare efectuate în lumea occidentală și le-am compara măcar și cantitativ cu cele efectuate în țara noastră, conștientizarea ignoranței de care dăm dovadă în raport cu unele probleme sociale ne-ar reduce la tăcere.

În Republica Moldova, studiile cu privire la victimizare nu au cunoscut până acum o abordare profund criminologică, și de regulă surprind numai problema violenței în familie și a violenței sexuale. Dar și pe acestea le tratează rudimentar. Până și studiile cu privire la violența sexuală implică mai mult aspecte juridico-penale, referindu-se la violul clasic și poate mai este un pic abordat, prioritar în cadrul științelor psihologice, violul marital. În rest, nu avem suficiente studii cu privire la victimizarea copiilor în școli, studii cu privire la victimizarea sexuală în mediul academic, studii cu privire la victimizarea în mediul organizațional, studii cu privire la victimizarea în mediul online etc. În timp ce occidentul acoperă aceste viduri științifice și se focusează tot mai mult pe soluții, în mare parte preventive, noi batem pasul pe loc încercând să soluționăm problema corupției și problemele economice, ignorând în mod cras problemele sociumului, probleme care pe fonul ritmului alert de existență impus de societatea contemporană, nu mai au capacitatea de a se auto-regla ca după modelul unui ecosistem natural cum se întâmplă odinioară, pentru că trăim și timpuri în care procesele sociale nu decurg natural, au nevoie de sprijin, de un nivel mai înalt de dirijare din partea statului.

Studiile efectuate asupra fenomenului victimizării în occident au reușit să surprindă o multitudine de hibe ale sistemului social. Spre exemplu, Bonnie Fisher în lucrarea „Unsafe in the ivory tower: The sexual victimization of college women” relevă faptul că femeile încă sunt victime ale violenței sexuale în mediul academic într-un occident aparent democratic al sec. XXI. [1] Nimeni nu poate ști cu certitudine care este dimensiunea acestei probleme în Estul European, dar este destul de evident că în mediul academic, peste tot în lume femeile sunt susceptibile de a fi victimizate.

În Republica Moldova nu a fost încă efectuat un studiu complex asupra fenomenului de victimizare repetată sau a rolului pe care îl are victimizarea în anii copilăriei asupra victimizării în viața de adult. În occident fenomenul revictimizării a fost abordat în varii cercetări, cele mai reprezentative aparținând savanților F. Graham, P. Ken, E. Tomisch, A. Iratzoqui, C. Harrison ș. a. [2,3,4,5] Studii asupra fenomenului de victimizare în anii copilăriei a efectuat D. Finkelhor [6] iar E. A. Fattah, V. F. Sacco, P. Yin ș. a. [7,8] au efectuat studii asupra victimizării persoanelor în etate, relevându-ne principalele trăsături care determină vulnerabilitatea lor victimală. Nu mai puțin cercetat a fost fenomenul victimizării juvenile în școli de către astfel de cercetători precum J. E. Zins, M. J. Elias, C. A. Maher, B. Clemens, J. M. Stuart. [9,10] Unele studii de victimizare occidentale au reușit să mai surprindă categorii victimale cu tipar specific de vulnerabilitate așa cum este cel al victimelor politice [12] sau chiar al victimelor cu dizabilități de învățare.[11] Deasemenea foarte multe studii științifice din occident caută să clarifice aspectele gender conexe fenomenului de victimizare. Aspectele gender ale victimizării au prezentat interes pentru T. K. Logan, R. Walker, C. E. Jordan, K. Heimer, C. Kruttschnitt, C. G. Leukefeld etc. [13,14]

Studiile cu privire la victimizare ne relevă faptul că acest fenomen este unul care îmbracă diverse forme, existând în acest sens o multitudine de tipologizări. Nu putem organiza un serviciu victimologic eficient, care în egală măsură să își asume sarcina de reabilitare și sarcina preventivă, fără a cunoaște și sistematiza modurile în care persoanele pot fi victimizate. Doctrina victimologică a reușit să își extindă semnificativ arealul de concepte referitoare la tipurile de victimizare: self-victimization, poly-victimization, digital victimization, repeated victimization, chronic victimization, mutual victimization, co-victimization etc. Fiecare concept este ca o emblemă ori ca o foaie de titlu aparținând unei probleme distincte care își caută soluționarea în sânul științelor sociale.

În doctrina victimologică timpurie tipologizarea formelor sau a metodelor de victimizare nu a constituit un scop în sine. Rolul victimei în sistemul causal al infracțiunii era obiectivul-cheie. Cu timpul, când victimologia a început să își asume tot mai multe roluri în prevenție și reabilitare, modul în care se produce victimizarea a căpătat o importanță deosebită. În primă fază victimologii distingeau între *criminal victimization* și *non-criminal victimization*, adică între victimizarea care se produce ca urmare a unei intenții răuvoitoare prin metode incriminate, și victimizarea care rezultă din fapte hazardate (întâmplări). Ulterior fenomenul victimizării a fost încadrat în 3 forme majore și anume: victimizarea *primară*, victimizarea *secundară* și victimizarea *terțiară*. Victimizarea primară semnifică transformarea persoanei în victimă ca rezultat al unui act criminal, această întâmplare putea avea loc și de mai multe ori. Victimizarea secundară avea semnificația de retransformare a persoanei în victimă prin abordarea ei într-o manieră neloială de către organele care înfăptuiesc justiția iar victimizarea terțiară era folosită cu sensul de transformare a persoanei în victimă ca rezultat al blamingului comunitar.

Această tipologizare este încă actuală, și a fost argumentată de J. E. Williams, care considera că victimizarea secundară se referă la „atitudinea negativă, de incriminare a victimei, neacordarea sprijinului, chiar condamnarea și alienarea acesteia” [15, pag.67] dar și de R. Campbell și Sh. Raja, care prin victimizare secundară se refereau la „retraumatizarea victimei unui viol, unui abuz sau altei forme de agresiune sexuală, prin blamare, neacceptarea denunțului ca verosimil, minimalizarea traumei suferite și prin atitudinea neadecvată sau comportamentul lipsit de empatie față de victimă a personalului medical, din poliție și justiție.” [16, pag. 261] Ca rezultat al conștientizării blamingului social, ulterior în doctrină a apărut și victimizarea terțiară iar blamingul a fost explicat de M. Lerner și C. H. Simmons prin teoria credinței într-o lume dreaptă prin care se postulează că indivizii resimt necesitatea să creadă că trăiesc într-o lume în care oamenii primesc ceea ce merită [17, pag. 206] dar și prin teoria părținirii retrospective, din care rezultă că victima ar fi putut să vadă semnele prevestitoare ale victimizării sale și să o prevină, poziție susținută de M. Meuera, S. Nestlerb, A. Oeberst[18, pag. 244] și E. M. Harley [19, pag. 48].

În doctrina victimologică deseori se mai vorbește despre victimizarea *individuală* și *colectivă*. Din punctul meu de vedere ar trebui să atribuim victimizării individuale sensul de transformare a persoanei în victimă, victimizării colective sensul de victimizare a grupurilor cu număr definit de persoane, iar termenul *victimizare de masă* să îl utilizăm atunci când victimizarea se produce asupra unui macrogrup care poate fi din punct de vedere cantitativ mai curând estimat, și nu determinat cu precizie, altfel spus, pentru situații specifice precum acțiuni de genocid, crime de război, epurări, discriminări pe criterii etnice și chiar practici eugenice. Evenimentele care au loc acum în lume impun să studiem chiar și acest nivel de victimizare, a macrogrupurilor sociale – etnii, clase sociale etc. Anumite practici barbare care am crezut că odată cu afirmarea drepturilor omului și a unor principii juridice la nivel internațional vor înceta, s-au adeverit că au avut până acum un nivel înalt de latență. Există focare de conflict interetnic în mai multe zone pe glob și practic în orice moment putem auzi la știri despre un carnagiu similar celui de la hotarul Israelului cu Fâșia Gaza.

Trebuie să menționăm că privitor la victimizarea individuală, colectivă și deja de masă Th. Sellin și M. Wolfgang, unii din victimologii timpurii, au operat cu termenii de victimizare primară, secundară și terțiară, însă sensul atribuit de aceștia și-a pierdut din actualitate, fiindu-le atribuite după cum deja am indicat mai sus, noi înțelesuri. Prin victimizare primară aceștia se refereau la victimizarea persoanelor fizice, prin victimizare secundară aveau în vedere victimizarea persoanelor juridice (societăți comerciale) iar prin victimizare terțială înțelegeau victimizarea care reflectă delictele împotriva conviețuirii sociale sau administrației publice. [20, pag. 155].

Deși nu am identificat în doctrină, fenomenul victimizării ar trebui să fie apreciat deasemenea prin prisma formelor sale *directe* și *indirecte*. Prin metode criminale, mai des sunt victimizate persoanele în mod direct, prin acțiune vătămătoare fizică sau psihică manifestată nemijlocit asupra lor, dar uneori se produce în mod inevitabil și victimizări indirecte. Este vorba despre victimele colaterale, care au avut de suferit fără ca autorul faptei prejudiciabile să fi dorit acest lucru sau despre reprezentanții și succesorii victimelor ca persoane vătămăte în procesul penal. Victimele indirecte de obicei nu prezintă trăsături de personalitate care să indice un nivel înalt de vulnerabilitate victimală, ele sunt victime accidentale, cu nivel înalt de adaptare socială, dar, suferința lor în cazul în care este profundă poate degenera în cazuri clinice mai grave, astfel unele persoane pot dezvolta trăsături victimale și pot să parcurgă o etapă de self-victimization, de autoînvinovățire, autoacuzare și chiar autagresiune ori suicid iată de ce este important să acordăm o deosebită atenție victimelor colaterale sau altfel spus indirecte. Abordarea lor, în procesul penal mai ales, trebuie să fie una extrem de umană, de anumite servicii de suport ar trebui și ele să beneficieze.

Fenomenul victimizării poate fi studiat de asemenea prin prisma formelor sale *violente* sau *non-violente*. Victimele infracțiunilor patrimoniale, cu excepția tâlhăriei, sunt de regulă prejudiciate prin acțiuni non-violente, dar în egală măsură și victimele

malpraxisului medical, victimele divulgării secretului adopției precum și victimele multor alte infracțiuni care nu prevede recurgerea la o anumită formă de violență ca și modalitate faptică de săvârșire. Cu excepția recuperării prejudiciului material provocat prin infracțiune, astfel de victime în foarte rare cazuri prezintă și alte necesități decât cele materiale. Victimele infracțiunilor săvârșite împotriva patrimoniului prin înșelăciune sau șantaj, dacă se constată un anumit nivel de latență a comportamentelor victimale, apreciat prin prisma anumitor trăsături victimale de personalitate dar și prin prisma experiențelor anterioare de victimizare în forme similare, pot fi incluse în scop preventiv, pentru a le diminua gradul de recidivă victimală, în anumite programe formativ-informative. Implicarea lor frecventă în situații de victimizare este deseori modelată de background-ul educațional și emoțional, respectiv și demersul victimo-terapeutic în care ar trebui să fie implicate trebuie să fie unul de natură a) educativă (informativă) și b) psihologică – axat pe atenuarea tendințelor de afiliere nesănătoasă și dorința perversă am putea spune, de a căuta atașament patologic, ex.: când persoana caută partener intim în mediul online, îl identifică și nu are nimic împotriva să îi transmită poze intime în baza cărora acesta, se dovedește a fi un agresor care își construiește o schemă de șantaj.

Formele violente de victimizare din păcate implică cele mai multe consecințe negative, atât la nivel individual, cât și social. Însăși violența îmbracă diferite forme, ea poate fi o *violență fizică*, dar poate fi și o *violență psihică*, în doctrină am identificat și forme precum violența economică, religioasă etc. Deasemenea și violența psihică trebuie înțeleasă corect, deoarece unele infracțiuni se săvârșesc prin manipulare, dar aceasta din urmă tot funcționează pe principii psihologice, fiind bazată pe persuasiunea și carisma făptuitorului, însă nu este vorba despre violență. Nu orice reaintenție este violență, pentru că nu orice reaintenție implică recurgerea la forță. Violența psihică se realizează prin limbaje verbale, non-verbale, paraverbale, este axată pe impunerea voinței, este o recurgere la forță și folosește mai des ca și mecanism psihologic de influențare șantajul sau amenințarea. Această formă de victimizare generează asupra victimei sechele precum scăderea stimei de sine, periclitarea imaginii de sine, demotivarea și parcurge etape în cazul unei victimizări sistemice sau psihotraumatice spre clinicizare, instalând depresia, anxietatea, obsesii, compulsi și chiar demență, de ce nu.

Aceleași sechele le are violența fizică. Aceasta se poate manifesta apropo, la fel ca și violența psihică, concomitent și ca o violență sexuală, pereclitând funcționarea individului atât la nivel psihologic cât și biologic. Astfel de vătămări reprezintă forme de victimizare grave, brutale am putea spune, se pot solda cu degradarea ireversibilă a stării de sănătate fizică și mintală, cu deces, cu suicid etc. Violența fizică sexuală se produce, reieșind din statuările juridico-penale ale țării noastre, prin infracțiunea de viol, pe când violența psihică sexuală mai curând prin infracțiunile de hărțuire și ademenire a minorului în scopuri sexuale. Violența sexuală mai îmbracă forma violului marital, sau altfel spus al violului conjugal care reieșind din stereotipurile

existente, cunoaște un nivel slab de raportare. Statul trebuie să aibă însă suficiente resurse și să fie capabil să asigure asistență victimologică și victimelor care nu sunt identificate în cadrul sistemului de justiție dar au nevoie de suport emoțional și consiliere informațională.

În literatura de specialitate, privitor la victimizarea prin metode violente, în varii surse am identificat o multitudine de forme: automutilarea, suicidul, violul, bulling-ul, mobbing-ul, stalking-ul, hărțuirea sexuală, hărțuirea non-sexuală, molestarea, tortura, șantajul, amenințarea, abuzul părintesc, cyberbullyng-ul, gaselighting-ul, sextortioning-ul etc. Toate acestea ne vorbește despre complexitatea fenomenului de victimizare, despre faptul că „răul ajunge să îmbrace tot mai multe forme”. Tipologia victimizării a fost abordată în studiile occidentale inclusiv prin prisma categoriilor de vârstă: *child victimization* (victimizarea copiilor), *juvenile victimization* (victimizarea adolescenților), *youth victimization* (victimizarea tinerilor), *adult victimization* (victimizarea adulților), *elderly victimization* (victimizarea bătrânilor). Prin prisma tipologiilor victimale efectuate de victimologii timpurii [21, pag.2] am putea să mai distingem între *victimizarea precipitativă* (când victima prin comportamentul ei a favorizat și chiar provocat victimizarea) și respectiv *victimizarea neprecipitativă* (când victima a fost „inocentă” și nu a catalizat infracțiunea).

În doctrina victimologică încă se mai elaborează concepte noi privitoare la tipurile și formele de victimizare. Unor concepte încă se mai încearcă a li se stabili arealul semantic așa cum este cazul celor de mai jos.

Self-victimization – are sensul de autovictimizare și implică actele de automutilare, suicid și chiar self-blame. Suicidul se produce în cazuri de victimizare gravă, când victima infracțiunii a suferit o psihotraumă profundă pe care nu o poate gestiona, auto-mutilarea poate fi o formă de protest sau o formă a victimei de a proiecta atenție asupra sa pe când safe-blame-ul apare mai des atunci când victima dorește să păstreze relația toxică cu agresorul și proiectează vina pentru actul de victimizare asupra sa, de regulă această proiectare nu este justificată, fiind un marcher al devianței victimale de personalitate și una din trăsăturile victimale specifice, mai ales pentru cazuri de victimizare care se produc în contextul violenței domestice. Self-victimization-ul implică o problemă legată de self-esteem (autoaprecierea slabă), în literatura de specialitate am identificat chiar o lucrare de disertație sugestivă care se traduce ca „Autoaprecierea scăzută: invitație la victimizare” în care autorul concepe că autoaprecierea de fapt rezonază atât cu victimizarea cât și cu auto-victimizarea. [22] Menționez că autovictimizarea în victimologia criminologică reprezintă „răul pe care o persoană poate să și-l facă sieși” și diferă de sensul comun al autovictimizării, când o persoană manipuloare se poziționează în mod intenționat ca victimă pentru a obține beneficii, deși însăși acest comportament s-a dovedit că poate atrage ulterior persoana în situații de victimizare prin funcționarea unui mecanism de autosugestie (similar efectului placebo la medicamente).

Poly-victimization – în literatura de specialitate este abordată cu sensul de victimizare prin forme multiple. Gusler și Jackson definesc conceptul ca „numărul de categorii de experiențe de maltratare și expunerea totală la maltratare.” [23, pag. 223] Victimizarea unei persoane concomitent prin mai multe forme și metode este un fapt firesc, deoarece victimizarea în sensul general este un fenomen care are loc pe fondul unor trăsături de personalitate victimale. Victima dacă are instalate mai multe dintre aceste trăsături are un stil victimal de viață, o devianță comportamentală victimală, motiv pentru care, va trece printr-un număr mai mare de experiențe de victimizare. Nu este așadar, o noutate că victimele bulling-ului școlar deseori sunt și victime ale abuzului părintesc, și victime ale cadrelor didactice etc.

Digital victimization – sau, în traducere victimizarea digitală, este un concept cu formă destul de variabilă în literatura de specialitate, fiind folosit în diferite surse alternative ca cybervictimizare, victimizare online, [24, pag. 316] victimizare electronică. Spre exemplu A. Paladi definește cybervictimizarea sau victimizarea cibernetică ca o victimizare care se referă la „procesul de prejudiciere a altora prin intermediul tehnologiilor informației și a comunicațiilor.” [25, pag. 15] Una din premisele cercetărilor cu privire la victimizarea digitală o constituie însăși recunoașterea în diverse domenii de cercetare a existenței unui „*eu digital*” [26] și a unei „*identități digitale*”. [27] Eu-l digital sau digital-self, așa cum îl consacră literatura de limbă engleză, este un „*multi-self*”, în contextul în care fiecare om poate avea mai multe conturi, pe una și aceeași rețea de socializare sau pe mai multe rețele de socializare din simplul motiv că are nevoie să își mențină activitățile și componentele vieții sale separate (ex. are o viață de familie, una profesională și una absolut privată). Eu-l digital ca și premisă a victimizării digitale a apărut în urma unei „*revoluții digitale*” [28] care a avut foarte multe implicații socio-culturale, schimbând modul de a gândi și acționa al oamenilor, transformând prin urmare și sistemul de modi operandi al agresorilor.

Fenomenul victimizării digitale necesită a fi studiat cu atât mai mult cu cât s-a demonstrat că nu are loc suprapunerea lui cu „*victimizarea offline*”, fiind un fenomen distinct care se somatizează și dă prin internalizare probleme de sănătate mintală, dar nu intră în tiparele tradiționale ale victimizării. Deasemenea victimizarea digitală sau cibernetică nu implică numai forme violente. Ceea ce în limbaj comun în mod eronat numim „*hacking*”, când de facto este vorba despre „*cracking*”, [29] la fel reprezintă o formă de victimizare. Multe persoane se pomenesesc cu conturile de pe rețele de socializare sparte și ajung să fie șantajate, implicate fără voie în escrocherii, sau deposedate de o sursă de venit. Digital victimization așadar, poate îmbrăca una din formele sale specifice – *violentă*, *patrimonială* sau *mixtă*. **Victimizarea digitală violentă** se realizează instrumental prin utilizarea diferitor forme de violență care se pot exercita la distanță (violență psihologică, violență verbală, violență vizuală, violență sexuală etc.) **Victimizarea digitală patrimonială** se realizează instrumental prin înșelăciune, cracking sau ambele, în scopul de a dobândi venituri și alte bunuri

materiale ilicite. *Victimizarea digitală mixtă* se realizează în scop patrimonial prin valorificarea atât a violenței cât și a cracking-ului și înșelăciunii.

Mai există o formă de „*victimizare digitală psihologică*”, care se înfăptuiește prin alte mecanisme de influențare decât violența. Devenise viral la un moment dat fenomenul „balena albastră” – un joc în mediul online care funcționa ca o sec-tă: mulți adolescenți au fost cooptați în acest joc, prin manipulare și sugestie fiind determinați să comită diferite acte necugetate, de regulă de autoagresiune și suicid. Au fost viralizate multe cazuri tragice, trezind îngrijorări din partea părinților. Aceste situații de victimizare sunt deosebit de interesante, deoarece cei care comit actul caută să exploateze pe deplin trăsăturile vulnerabile ale potențialelor victime, cărora prin sugestie li se induce nevoia de apartenență la o comunitate de acest gen, dar această nevoie poate fi cultivată numai persoanelor care nu și-au satisfăcut nevoia de apartenență la un grup sănătos, vorbim deci, despre victime inadaptate social. Nu în zadar ținte ale acestui joc au fost adolescenții, pentru că ei ajung ignorați de părinții care focusați pe muncă fiind, nu asigură un microclimat familial prielnic în cadrul căruia minorul să își satisfacă pe deplin nevoia de apartenență, de unde și predispu-nera lui ulterioară de a căuta afiliere în altă parte, dar minorii nu au gândirea critică bine dezvoltată și ajung să socializeze în grupuri toxice, să se dezvolte dezarmonios și să-și compromită în acest mod viitorul.

„Sectanții” din mediul on line din păcate nu sunt priviți de către autorități cu seriozitate, ca potențiali răufăcători, decât în momentul când situațiile escaladează și devin mediatizate. Întrucât influencer-ism-ul a devenit o modă, poliția trebuie să își asigure și o „patrulă on line”, deoarece însăși răspândirea anumitor idei poate duce spre victimizare. Există grupuri vulnerabile, bolnavi, senili, adolescenți care au tendința spre afiliere emoțională, preferând grupuri nesănătoase. Unii influenceri cultivă rasismul, justifică anumite forme de violență, iar legea, poate nu penală, dar contravențională cel puțin, trebuie adaptată la noua realitate socială. Dacă modurile de operare ale agresorilor s-au diversificat, și modurile de operare ale organelor de drept în organizarea activității anticrimă trebuie să fie adaptate acestei diversități. În poliție mai mult ca niciodată avem nevoie de specialiști IT de foarte înaltă calificare, avem nevoie de o poliție care să aibă patrule și în mediul online și mai ales, de rezul-tate ale activității lor, deoarece țara noastră este destul de deschisă extremismului și nu trebuie să agreem ca anumite idei să devină populare. Cu atât mai mult nu trebuie să tolerăm victimizarea care se operează asupra indivizilor prin metode psihologi-ce de stimulare/modelare a convingerilor și atitudinilor, deoarece aceste metode de victimizare pot atinge dimensiunea unei victimizări de masă, și atunci contracararea efectelor va deveni dificilă.

Chronic victimization – în traducere victimizare cronică, reprezintă un concept care face trimitere la victimizarea repetată. O formă gravă a victimizării repetate este *victimizarea continuă*, care are loc în același mediu, de către aceiași agresori. Literatura de specialitate tratează victimizarea cronică drept o tendință patologică

a individului care are o mentalitate victimală, un stil de viață victimal, trăsături de personalitate victimale. Despre persoana care devine constant victimizată se spune că este o personalitate victimală. Victimizarea cronică este abordată mai frecvent în studii cu privire la bullying-ul școlar, violența în familie și violența sexuală.[30, 31] În cadrul acestor 3 forme de victimizare s-a determinat că comportamentul victimal este mai frecvent repetitiv. Victimizarea cronică are loc în cazul persoanelor patologice, cu tendințe patologice sau plasate în condiții anomice. Personalitățile patologice victimale apar ca rezultat al șocului traumatic, expunerii la stres și situații de victimizare, al consumului de alcool și droguri etc. Pe de altă parte, minorii non-patologici deseori devin victime cronice dacă provin din familii anomice, în care există un patern de socializare bazat pe violență. Ulterior, ca rezultat al expunerii la situații de victimizare, ei dezvoltă și trăsături de personalitate victimale, dar nu neapărat, în egală măsură pot dezvolta și trăsături de agresori. Problema victimizării repetate este probabil cea mai acută în cadrul victimologiei, dar în fapt, și în domeniul practic al prevenției, mai ales când vizează minori.

Co-victimization – este un concept utilizat în doctrina victimologică occidentală pentru victimele colaterale precum părinții care și-au pierdut un copil în urma unui omor. În foarte puține state acest fenomen reprezintă interes științific anume pentru victimologi. Totuși, impactul covictimizării a fost conștientizat în țări precum SUA, dar mai ales Canada, unde victimelor colaterale li se acordă prestații financiare și posibilitatea de a beneficia de concediu plătit pentru a se putea recupera în urma evenimentului psihotraumatizator. Suma acestor prestații în cazul Canadei este de 500 de dolari pe săptămână, pentru 35 de săptămâni, incluse în primii 3 ani de la evenimentul co-victimizator. [32] În SUA structurile neguvernamentale de regulă gestionează cazurile de co-victimizare, existând ONG-uri care sunt formate tot de către victime colaterale care vor să ofere suport emoțional persoanelor ce înfruntă probleme similare, ex. National Organization of Parents Of Murdered Children (OHIO), Mothers of Murdered Columbus Children (OHIO) etc. [33, 34]

Mutual victimization – reprezintă o victimizare reciprocă, fiind un tip de victimizare în care agresorul devine victimă, iar victima sau un apropiat al victimei agresor. Mutual victimization implică 2 scenarii distincte: a) unul de autoapărare, când victima nu a reușit să calculeze eficient coraportul de forțe acționând „cu exces de zel” sau „prea decisiv”, dar în mod cert infracțional, depășind limitele legitimei autoapărări, și b) de răzbunare – când „excesul de zel” a fost în mod clar intenționat și orientat spre a identifica dreptatea în afara justiției. Deși problema victimei devenită agresor reprezintă un leitmotiv al multor cercetări criminologice, printre primii victimologi care au abordat acest tip de victimizare au fost aceiași Wolfgang și Sellin, citați în cadrul prezentei lucrări. „Mutual victimization” în cazul Republicii Moldova merită a fi analizat în special în cazurile de violență în familie. Foarte multe femei abuzate ajung să facă această tranzacție de roluri după ani buni de convețuire cu partenerul intim, relevând că autoritățile și societatea sunt mai curând martori tăcuți,

fiind puse la mare îndoială așadar profesionalismul cadrelor polițienești precum și nivelul de participare comunitară al cetățenilor la soluționare problemelor sociale.

Formele și tipurile de victimizare mai depind foarte mult și de unele aspecte geografice, în parte de anumite variații culturale. Există așadar o *victimizare justificată cultural* și o *victimizare nejustificată cultural*. Ne referim în cazul dat la societățile musulmane slab dezvoltate în care sunt agreate practici precum: mutilarea genetică, furatul miresei, linșarea în caz de adulter și alte crime de onoare, căsătoriile forțate etc. Acestea undeva pe globul pământesc tot reprezintă niște probleme sociale grave, și cu siguranță există și aspecte victimologice, nu doar culturologice care merită a fi cercetate. Spre exemplu, s-a demonstrat că multe victime ale mutilării genitale susțin această practică după ce au depășit episodul de victimizare și nu au nimic împotriva, ba chiar încurajează perpetuarea unei asemenea tradiții către generațiile viitoare. Pe mulți observatori ai fenomenului din lumea occidentală îi intrigaseră dacă faptul este originat într-o preocupare și o îngrijorare autentică a mamelor, bunicilor, mătușilor etc. din lumea arabă că fetele tinere nu-și vor găsi soți în comunitățile lor sau este vorba despre o ură ori mai puțin brutal spus, o divergență între generații. S-a ajuns la concluzia, oricât de paradoxal ar părea, că mutilarea genitală a femeilor pe motive culturale este mai aprig susținută de către femei decât de către bărbați. O fi fetiș sexual, divergență între generații, simplă problemă de mentalitate, conformare la tradiție sau nevoia de împărțășire a durerii, nimeni nu poate ști până fenomenul nu va fi studiat complex.

Conchidem că fenomenul victimizării cunoaște o varietate de forme și în același timp, este capabil să se deschidă spre dobândirea de noi forme, în funcție de schimbările sociale și de oportunitățile pe care diverse categorii de răufăcători le tot identifică pentru a realiza un scop antisocial, pentru a materializa un rău gând ori transpune în acțiunea o rea emoție. Dinamica metodelor prin care poate fi victimizată o persoană impune și o trebuință legată de sistematizarea lor, evident, nu de dragul teoriei, dar pentru a organiza o reacție promptă de stopare a fenomenului victimizării. Este important să cunoaștem mecanismele comportamentale care declanșează victimizarea, atât cele care vizează pe infractor, cât și cele care vizează pe victimă. Este important să înțelegem cum apare fenomenul în diverse medii sociale și cum se manifestă la diferite tipologii victimale. Deasemenea este important să putem observa anumite trend-uri sociale legate de victimizare ca să putem identifica anume acele tipuri și forme de victimizare care prezintă nivelul cel mai înalt de pericol social. Aceste forme ar trebui să fie capul listei în „agenda politicii victimologice a statului”, agendă pe care din păcate, Republica Moldova încă nu o are într-o variantă coerentă. Fără a cunoaște tipurile și formele de victimizare nu putem organiza un serviciu victimologic eficient, care să fie capabil să acționeze și în scop preventiv și în scop de reabilitare, iată de ce, trebuie să animăm interesul pentru știința victimologică în mediul academic universitar, pentru a transmite diferitor categorii de profesioniști și cunoștințe teoretice, și bune practici în domeniu.

Referințe bibliografice:

1. Fisher, B., *Unsafe in the ivory tower: The sexual victimization of college women*. Los-Angeles: Sage Publications, 2010, 230 pag. ISBN 978-1-4129-5477-8;
2. Graham, F., Ken, P., *Repeat victimization*. Crime prevention studies, vol. XII. Monsey, NY: Criminal Justice Press, 2001, 268 pag. ISBN 978-0-398-05079-5;
3. Tomisch, E., *Sexual repeat victimization and trauma: An ecological perspective*. Thesis for the Doctor of Philosophy degree, University of Colorado, Public Affairs and Administration, Denver, 2013, 156 pag.;
4. Iratzoqui, A., *Strain and Opportunity: A Theory of Repeat Victimization*. In: *Journal of Interpersonal Violence*, nr. 33(8), 2015, pp. 1366–1387. ISSN: 0886-2605;
5. Iratzoqui, A., Harrison, C., *Violence against children by peers: Revictimization in adulthood*. In: *Encyclopedia of Domestic Violence*. Rochester: Springer, Cham, 2023, pp.1-5. ISBN 978-3-030-85493-5;
6. Finkelhor, D., *Childhood victimization: Violence, crime and abuse in the lives of young people*. New York: Oxford University Press, 2008, 226 pag. ISBN 978-0-19-534285-7;
7. Fattah, E., A., Sacco, V., F., *Crime and victimisation of the elderly*. New York: Springer-Verlag, 1989, 330 pag. ISBN 978-0-387-96973-2;
8. Yin, P., *Victimization and the aged*. Springfield: Thomas, 1985, 236 pag. ISBN 978-0-398-05079-5;
9. Zins, J., E., Elias, M., J., Maher, C., A., *Bullying, victimization, and peer harassment: a handbook of prevention and intervention*. New York: Haworth Press, 2007, 428 pag. ISBN 978-0-7890-2219-6;
10. Clemens, B., Stuart, J., M., Dinitz, S., *Juvenile victimization: The institutional paradox*. Beverly Hills: Sage Publications, New York: Distributed by Halsted Press, 1976, 354 pag. ISBN 978-0-470-05490-1;
11. Christopher, W., *Invisible victims: crime and abuse against people with learning disabilities*. London, Bristol, Pa.: J. Kingsley, 1995, 350 pag. ISBN 978-1-85302-309-5;
12. Bouris, E., *Complex political victims*. Bloomfield, CT: Kumarian Press, 2007, 230 pag. ISBN 978-1-56549-232-5;
13. Logan, T., K., Walker, R., Jordan, C., E., Leukefeld, C., G., *Women and victimization: contributing factors, interventions, and implications*. Washington, DC: American Psychological Association, 2006, 346 pag. ISBN 978-1-59147-316-9;
14. Heimer, K., Kruttschnitt, C., *Gender and crime: patterns of victimization and offending*. New York: New York University, 2005, 348 pag. ISBN 978-0-8147-3674-6;

15. Williams, J., E., Secondary victimization: confronting public attitudes about rape. In: *Victimology*, vol. 9(1), USA: 1984, pp. 66-81;
16. Campbell, R., Raja, Sh. Secondary victimization of rape victims: insights from mental health professionals who treat survivors of violence. In: *Violence and Victims*, vol. 14(3), 1999, pp. 261-275. ISSN 0886-6708;
17. Lerner, M. J., Simmons, C., H. Observer's reaction to the innocent victim: compassion or rejection? In: *Journal of Personality and Social Psychology* (reprinted), vol. 4(2), 1966, pp. 203-210. ISSN: 0022-3514;
18. Meuera, M., Nestlerb, S., Oeberst, A. What determines hindsight bias in written work? One field and three experimental studies in the context of Wikipedia. In: *Journal of Experimental Psychology Applied*, vol. 29 (2), 2022, pp. 239-258. ISSN: 1076-898X;
19. Harley, E. M. Hindsight bias in legal decision making. In: *Social Cognition*, vol. 25(1), 2007, pp. 48-63. ISSN 0278-016X;
20. Wolfgang, M., F. Sellin Th. *The Measurement of Delinquency*. USA: Patterson Smith Publisher, 1978, 423 pag. ISBN 978-0-87585-209-6;
21. Wolfgang, M., F. Victim precipitated criminal homicide. In: *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, vol.. 48(1), 1957, pp.1-11;
22. DeVore T. Low self-esteem: an invitation for victimization. Masters Theses, 2002. Tthe Institutional Repository (IR) of Eastern Illinois University (EIU). Accessed [11.11.2023] Available on: <https://thekeep.eiu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2411&context=theses>
23. Gusler, S., Jackson, Y. The role of poly-victimization in predicting differences in foster youths' appraisals. In: *Child Abuse & Neglect*, Volume 69(2017), pp. 223-231. ISSN 1873-7757;
24. Samoilenko, V., Prevenția victimologică a femeilor și copiilor împotriva infracțiunilor sexuale în era digitală. În: materialele conferinței științifice „Statul securitatea și drepturileomului în era digitală” din 08-09 decembrie 2022, vol. II, Chișinău, Republica Moldova, : CEP USM, pp. 312-319. ISBN 978-9975-62-531-9;
25. Paladi, A., Fenomenele cybervictimizare și cyberbulying percepute de tineri. În: materialele conferinței științifice „Integrare prin cercetare și inovare” din 10-11 noiembrie 2022, Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2022,pp. 15-17. ISBN 978-9975-62-471-8;
26. Chan, K., T., Emergence of the „Digitalized Self” in the Age of Digitalization. In: *Computers in Human Behavior Reports*, nr. 6(2022), pp. 100191. ISSN: 2451-9588;
27. Cover, R., *Digital Identities: Creating and Communicating the Online Self*. London, UK: Academic Press, 2015, 320 pag. ISBN 978-0124200838;
28. Clarke, M., *The digital revolution*. In: *Academic and Professional Publishing*, Cambridge, UK: Chandos Publishing, 2012, pp. 79-98. ISBN 978-1-84334-669-2;

29. East Coast Polytechnic Institute (ECPI University). What is Hacking and Cracking in Cybersecurity? Accessed [11.11.2023] Available on: <https://www.ecpi.edu/blog/what-is-hacking-and-cracking-in-cybersecurity>
30. Bowes, L., Maughan, B., Ball, H., Shakoor, S., et al. Chronic bullying victimization across school transitions: The role of genetic and environmental influences. In: *Development and Psychopathology*, vol. 25(2), 2013, pp. 333-346. ISSN: 0954-5794;
31. Weisel, D., L., Analyzing repeat victimization. Tool guide, nr. 4(2005). Accessed [11.11.2023] Available on: <https://popcenter.asu.edu/content/analyzing-repeat-victimization>
32. Government of Canada. Accessed [11.11.2023] Available on: <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/services/parents-young-victims-crime.html>
33. National Organization of Parents Of Murdered Children (Official site) Accessed [11.11.2023] Available on: <https://www.pomc.org/>
34. Mothers of Murdered Columbus Children (official site) Accessed [11.11.2023] Available on: <https://www.mothersofmurderedcolumbuschildren.com/>